

İSRAİL'DE VATANDAŞLIK ANLAYIŞI

מדינת ישראל
STATE OF ISRAEL

דרכון
PASSPORT

Berkant YEKELER

İSRAİL'DE
VATANDAŞLIK
ANLAYIŞI

Berkant YEKELER

ISBN: 978-605-4922-24-6
© Alter Yay. Rek. Org.Tic. Ltd.Şti
Yayıncı Sertifika No:11483

YAZAR: Berkant YEKELER

KİTABIN ADI: İsrail’de Vatandaşlık Anlayışı
Baskı : 1000 Adet

Alter Yay. Rek. Org.Tic. Ltd.Şti.
1.Cad. Elif Sk. No:7/165
İskitler / ANKARA
www.alteryayincilik.com
alter@alteryayincilik.com

BASKI : Bil Ofset Matbaacılık
Tesviyeci Cad. Simtes İş Hanı No: 5/7
İskitler /ANKARA
Sertifika No: 23261

DİZGİ & KAPAK: İlker ŞENTÜRLÜ
BASIM TARİHİ: 2014

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	6
GİRİŞ.....	7

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAM OLARAK VATANDAŞLIK VE VATANDAŞLIK ANLAYIŞLARI

1. Vatandaşlık Kavramının Gelişmesi	11
1.1. Kavram Olarak Vatandaşlık.....	12
1.2. Antik Yunan ve Polis Vatandaşlığı.....	16
1.3. Roma Vatandaşlığı.....	22
1.4. Orta Çağ Vatandaşlığı.....	25
1.5. Modern Dönemde Vatandaşlık.....	29
2. Vatandaşlık Kavramının Nitelendirilmesi	37
3. Vatandaşlık Anlayışları İle İlgili Yaklaşımlar	41
3.1. Cumhuriyetçi Vatandaşlık Anlayışı.....	41
3.2. Liberal-Bireyci Vatandaşlık Anlayışı.....	44
3.3. Toplulukçu Vatandaşlık Anlayışı.....	46
4. Vatandaşlık Anlayışlarının Karşılaştırılması.....	51
5. Vatandaşlıktaki Ekonomi-Politik Temelli Eşitsizlik Ve Toplumsal Tabakalaşma.....	55
5.1. Toplumsal Tabakalaşma Ve Eşitsizlik Kaynağı Olarak Vatandaşlık	55
5.2. Kapitalist Ulus-Devlet İçinde Vatandaşlığın Yapısı Ve Doğası.....	58
5.3. Resmi Ve Gerçek Vatandaşlık Ayrımı.....	62
5.4. Göçmenlik, Vatandaşlık ve Toplumsal Tabakalaşma.....	65

İKİNCİ BÖLÜM
KÜRESELLEŞME BAĞLAMINDA FRANSA, ALMANYA,
AVRUPA BİRLİĞİ VE AMERİKA BİRLEŞİK DEVLET-
LERİ ÖZELİNDE VATANDAŞLIK ANLAYIŞINDAKİ
GÜNCEL DEĞİŞİMLER

1 Fransız Vatandaşlık Anlayışı.....	73
2. Alman Vatandaşlık Anlayışı.....	80
3. Amerika Birleşik Devletleri Vatandaşlık Anlayışı.....	84
3.1. Vatandaşlığın Yasal Düzenlemeleri.....	85
3.2. Vatandaşlık Hakları Hareketinin Kökenleri.....	90
3.3. Ayrımcılığın Kaldırılması.....	91
4. Avrupa Birliği Vatandaşlığı.....	93
4.1. Entegrasyon Sürecinde Birlik Vatandaşlığı Kavramının	
Gelişimi Ve Hukuki Temelleri.....	94
4.1.1. Maastricht Antlaşması Öncesi Gelişmeler.....	96
4.1.2. Maastricht Antlaşması.....	105
4.1.3. Maastricht Antlaşması Sonrasındaki Gelişmeler.....	108
4.1.4. Avrupa Birliği Anayasası Antlaşması.....	113
4.2. Avrupa Birliği Vatandaşlığının	
Hukuki Niteliği Ve Kapsamı.....	114
4.3. Birlik Vatandaşlığı İle Klasik	
Vatandaşlık Arasındaki Farklar.....	117
5. Küresel Vatandaşlık Anlayışı.....	118

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
İSRAİL'DE VATANDAŞLIK KAVRAMI
VE KARŞILAŞILAN SORUNLAR

1. Tevrat Ekseninde İsrail Vatanı Ve Yahudi Kavramı.....	127
2. Tarihi Plandaki Siyonizm.....	132
3. İsrail Devletinin Kuruluş Felsefesi.....	139
4. İsrail Vatandaşlarının Etnik Kökenleri.....	139
4.1. Sefaradlar Ve Aşkenazlar.....	142
4.2. Rus Yahudileri Ve Falaşalar.....	143
4.3. Araplar Ve Azınlıklar.....	148
5. İsrail'deki Vatandaşlık Anlayışı.....	149
5.1. İsrail Vatandaşlığının Tanımı Ve Yasal Dayanakları....	149
5.2. İsrail Vatandaşlığın Kazanılması.....	151
5.3. İsrail Vatandaşlığı'nın Kaybedilmesi.....	157
5.4. İsrail Vatandaşlığının Hak Ve Yükümlülükleri.....	158
6. İsrail Devleti'nin Kuruluşundan Günümüze Vatandaşlık	
Rejimi Ve Karşılaştığı Sorunlar.....	163
6.1. İsrail'in Vatandaşlık Rejimi.....	163
6.1.1. Düşman Uyraklı Şahıs.....	164
6.1.2. Sınırların Kaydırılması.....	166
6.1.3. Köken Farklılığının	
Toplumsal ve Politik Alana Yansımaları.....	169
6.2. Vatandaşlık Rejiminin Karşılaştığı	
Sorunlar Ve Çözüm Çalışmaları.....	177
6.2.1. Rubinstein Kurulu'nun Tespit Ve Yorumları.....	184
6.2.2. İsrail Yüksek Mahkemesi'nin	
Tespit Ve Değerlendirmeleri.....	185
6.2.3. Ekim Olayları Ve Or Komisyonu.....	189
SONUÇ.....	197
KAYNAKLAR.....	215

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Ana Bilim Dalı
A.B.D.	: Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.g.	: Adı Geçen gazete
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
a.g.r.	: Adı Geçen Rapor
a.g.s.	: Adı Geçen Site
a.g.t.	: Adı Geçen Tez
AKÇT	: Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
AP	: Avrupa Parlamentosu
AT	: Avrupa Topluluğu / Avrupa Toplulukları
ATAD	: Avrupa Toplulukları Adalet Divanı
ATRĞ	: Avrupa Toplulukları Resmi Gazetesi
AÜHF	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜSBF	: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi
AÜSBFD	: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi
AYİM	: Askeri Yüksek İdare Mahkemesi
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
DSO	: Dünya Siyonist Organizasyonu
ECJ	: Avrupa Adalet Mahkemesi
ECR	: Avrupa Mahkemesi Raporu
Ed.	: Editör
FKÖ	: Filistin Kurtuluş Örgütü
KNESSET	: İsrail Palamentosu
M.	: Madde
O. J.	: Resmi Gazete
Rap.	: Raportör
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
v.	: Karşı
Vol.	: Cilt

GİRİŞ

Vatandaşlık kavramının, en temel hak ve hürriyetlerden başlayıp insanlık adına oluşturulabilecek evrensel değerleri içeren bir yelpaze üzerinde zamana, koşullara ve gelecek planlarına bağlı olarak kendine yer bulma kabiliyetine sahip sosyo-ekonomik, siyasal, dinsel ve kültürel unsurların etkileri altında anlamlanan dinamik bir kavram olduğu söylenebilir.

“Dünya tarih sahnesine çıktıklarından beri genellikle hâkim olunan millet” olarak var olup, ilk kez 1948 yılında modern bir devlet kurmuş olan Yahudilerin, devletlerini yaşatmak ve güçlendirmek için benimsedikleri değer ve kavramların kökenleri, güncel gerekçeleri ve ileriye dönük beklentilerinin İsrail’deki vatandaşlık kavramı üzerinden şekillenmiş biçiminin, İsrail ve tüm Ortadoğu’da toplum içi huzursuzluktan terorist eylemlere, silahlı çatışmalara ve hatta ülkelerin silahlı kuvvetlerinin birbirlerine saldırımlarına varan sonuçları olduğu söylenebilir. Bu çalışmanın İsrail’in vatandaşlık anlayışı ve bu anlayıştaki değişimler ile karşılaşılan sorunlar üzerine yapılmasının nedeni, devletlerin temelindeki insan topluluğu ile kurduğu vazgeçilemez asli ilişkinin gerçekleşme şekil ve sürecinin İsrail örneğinde sahip olduğu istisnai şeklin, İsrail’in ve diğer Ortadoğu ülkelerinin iç ve dış dengelerini yakından etkilediğinin düşünülmesidir. Çalışmada, 1990’lı yıllardan itibaren siyaset bilimi, sosyoloji, tarih, kültür başta olmak üzere disiplinler-arası bir yaklaşımla sürdürülmeye başlanan vatandaşlık araştırmalarından hareketle, bu kavramın tarihsel süreç içinde genel olarak nasıl algılandığı, modern dönemde nasıl bir yapıya büründüğü, çeşitli vatandaşlık anlayışla-

rının ne anlama geldiği, her bir üye devletin vatandaşlığı dışında ortak bir vatandaşlık kavramını oluşturan “Avrupa Birliği Vatandaşlığı” ve küreselleşmenin bir gereği olarak “dünya vatandaşlığı” kavramları ile özelde “İsrail’deki vatandaşlık anlayışı” ve bunun tarihsel geri planı ile toplumsal yaşamda son dönemde neden olduğu sorunlar realist bir bakış açısıyla incelenmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın temel hipotezi “Genel olarak siyasal, ekonomik ve sosyo-kültürel dinamiklerin etkisi altında çizilen vatandaşlık anlayışının yön ve içeriğinin İsrail örneğinde, ulus-devlet sürecinde bir taraftan etnik kökene işaret bakımından Alman Vatandaşlık Anlayışı’ndan esinlenerek Yahudiliği ön plana çıkartıp diğer taraftan Fransız Vatandaşlık Anlayışı’ndan esinlenerek demokratik yaklaşımlar benimsemesinin, Filistin/Arap kökenli vatandaşların vatandaşlık hakları üzerinde dinsel, kültürel, ekonomik ve demografik yapıları nedeniyle mevcut olan karmaşa ve çifte standardı gidermekte yetersiz kaldığı” şeklinde oluşturulmuştur. Çalışmanın içeriğini oluşturan üç ana bölümde, bu hipotezi kanıtlamaya yarayacağı düşünülen konular belirli bir sistematik dâhilinde ele alınmıştır.

Vatandaşlık kavramının tarihsel kökenlerine genel olarak değinmenin İsrail’de gelişen vatandaşlık anlayışının daha iyi aktarılmasına olanak sağlayacağı düşünüldüğünden, çalışmanın Birinci Bölüm’ünde, tarihsel kronoloji içinde sırasıyla Antik Yunan ve Polis, Roma, Orta Çağ ve Modern Dönem vatandaşlık anlayışlarına değinilmiştir. Bireye, devletle olan temel ilişkisinde, hak ve yükümlülükler konusunda adil ve aynı durumda olduğu kişilerle eşit davranılmasının, birey nezdindeki vatandaşlık bilincinin olumlu yönde pekişmesi bakımından önemli olduğu gözetilerek kanun önünde eşitlik ve devletin vatandaşlarıyla olan ilişkisinde ayrımcılık yapmaması konusuna değinilmiştir.

Cumhuriyetçi, Liberal-bireyci ve Toplulukçu vatandaşlık anlayışlarına ve bunların birbiriyle karşılaştırılmasına ise devlet-vatandaş ilişkisinde tarafların birbirinden olan beklentilerinin farklı

anlayışlarda nasıl şekillendiğini daha rahat aktarabilmek için yer verilmiştir. Bireyler arasındaki ekonomi-politik temelli eşitsizlik ve toplumsal tabakalaşmaya ise toplumun bireyleri veya bazı grupları nezdinde gerçekleşen eşitsizliğin ve bunun neden olduğu toplumsal tabakalaşmanın, İsrail'deki vatandaşlık anlayışını ciddi şekilde etkilediği düşünüldüğü için yer verilmiştir.

İkinci Bölüme, dünyanın birçok coğrafyasında birey ve cemaat bazında farklı biçimde şekillenmiş Yahudilerin, Filistinliler ve Araplarla kurdukları İsrail Devleti'nin kendine özgü vatandaşlık anlayışını incelerken konuyu daha rahat aktarabilmek düşüncesiyle, devletin kurumsal ve bölgesel çerçevesiyle ilişkili olduğunu söyleyebileceğimiz "Fransız", ırk ve kan bağı temelli "Alman" ve ırk ayrımcılığından insani bir ortak payda oluşturmaya evrilebilmiş "A.B.D" vatandaşlık anlayışlarından bahsedilerek başlanmıştır. Anlatımın devamında "Avrupa Birliği" vatandaşlık anlayışına yer verilmesinin nedeni ise bu anlayışın, mevcut yapı ve sorunlar dikkate alındığında birçok ülke açısından olduğu gibi İsrail özelinde de gereksinim duyulduğu söylenebilecek etnik, dinsel ve kültürel farklılıklardan bağımsız, adil ve eşitlikçi bir vatandaşlık anlayışına örnek teşkil ettiğinin düşünülmesidir. Küresel vatandaşlık ise adil ve eşit koşullar dikkate alınarak düzenlenmiş ve bireyin etnik, dinsel, kültürel vs. kimliğinin bir ayrımcılık aracı olarak değil bilakis anlamlı bir zenginlik olarak algılandığı, vatandaşlık hak ve yükümlülüklerinin bireyin yaşamında gerçek bir güvence olarak içselleştirilebildiği noktada birçok sorunun sona ermesini temsil eden nihai bir yapı olabileceği düşünülerek incelenmiştir.

Çalışmanın İsrail'in vatandaşlık anlayışına ve karşılaşılan sorunlarına ayrılan üçüncü ve son bölümüne, İsrail'deki vatandaşlık anlayışının temelindeki Yahudilik ve İsrail Vatanı kavramları hakkında bir bakış açısı edinebilmek için Kutsal Kitap (Tevrat) ekseninde bu kavramların ne anlama geldiğine değinilerek başlanmış ve ardından Kutsal Kitap'ta *vaat edilen topraklar* üzerinde bir Yahudi devleti kurma hayallerinin gerçekleşmesi